

О. А. Гончарова, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гончарова О. А.

Мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності

У статті наведено теоретичний аналіз поняття готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності, надано детальну характеристику мотиваційного компоненту вищезазначеної готовності. Висвітлено погляди сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців на проблему впровадження нововведень у навчально-виховний процес і створення відповідної бази для підготовки вчителя до використання новацій у професійній діяльності. Надано власне трактування поняття готовності вчителя до інновацій, яка проявляється у спрямованості його дій на постійне вдосконалення, оптимізацію та оновлення професійної діяльності через поінформованість про закономірності та сучасні тенденції розвитку освіти, нові технології та авторські методики навчання та виховання, нововведення та новації у сфері педагогічної діяльності. Вказано на соціальні установки, інтереси, потреби, мотиви, які сприяють формуванню готовності майбутнього педагога до роботи в інноваційному режимі, проаналізовано сутність професійної етики, професійно-педагогічних ідеалів, поглядів, принципів, переконань, які лежать в основі ціннісно-професійної орієнтації майбутнього вчителя ініціюють готовність діяти відповідно до них. У статті представлено результати констатувального експерименту щодо виявлення рівня сформованості мотиваційного компоненту готовності до інновацій у сучасного студента, надаються висновки та окреслено подальші перспективи дослідження.

Ключові слова: інноваційна діяльність, готовність, майбутній вчитель, мотиваційний компонент готовності до інновацій.

Гончарова О. А.

Мотивационный компонент готовности будущего к инновационной деятельности

В статье представлен теоретический анализ понятия готовности будущего учителя к инновационной деятельности, содержится подробная характеристика мотивационного компонента вышеупомянутой готовности. Освещены взгляды современных отечественных и зарубежных ученых на проблему внедрения

нововведень в учебно-вспитательний процес и створення відповідної бази для підготовки вчителя к використанню новацій в професійній діяльності. Представлено власну трактовку поняття готовності вчителя к інноваціям, котра проявляється в направленості його дій на постійне вдосконалення, оптимізацію и оновлення професійної діяльності через осведомленість о закономірностях и сучасних тенденціях розвитку освіти, нові технології и авторські методики освіти и виховання, нововведення и новації в сфері педагогічної діяльності. Представлені соціальні установки, інтереси, потреби, мотиви, сприяючі формуванню готовності майбутнього педагога к роботі в інноваційному режимі, проаналізована сутність професійної етики, професійно-педагогічних ідеалів, поглядів, принципів, переконань, котрі лежать в основі ціннісно-професійної орієнтації майбутнього вчителя и ініціюють готовність діяти в відповідності з ними. В статті представлені результати констатуючого експерименту по виявленню рівня сформованості мотиваційного компонента готовності к інноваціям у сучасного студента, надаються висновки и окреслені далішні перспективи дослідження.

Ключові слова: інноваційна діяльність, готовність, майбутній вчитель, мотиваційний компонент готовності к інноваціям.

На сьогодні проблема інноваційної діяльності та поширення інновацій набула популярності як у наукових, так й освітянських колах. Необхідно відмітити, що нововведення у педагогіці, як і будь-які інші новації, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Впровадження нововведень у педагогічний процес вимагає принципово нових методичних розробок, підвищеної якості педагогічного новаторства, а саме підготовки нової формації вчителів, які були б відкриті до „нового”, готові до імплементації інновацій у власну професійну діяльність. Таким чином, на заваді поширенню педагогічних нововведень стає низка факторів, серед яких невідповідність нових типів навчально-виховних закладів вимогам батьків, які здебільшого орієнтуються на традиційні стандарти навчання і виховання, відсутність чіткої програми та навчальних планів підготовки майбутнього вчителя до інноваційної діяльності.

Проблему формування професійної готовності та її структуру досліджували Г. Балл, А. Деркач, М. Дяченко, Л. Кандибович, Л. Карамушка,

О. Коберник, Д. Мазоха, В. Моляко, С. Равикович та інші науковці. Проблеми спрямування вчителя на інноваційну творчу діяльність присвятили свої роботи К. Ангеловські, Х. Барнетт, Г. Бассетт, К. Бондарева, Л. Ващенко, О. Гуменюк, І. Дичківська. Основи формування особистості вчителя, його здатності до інноваційної педагогічної діяльності окреслено в дослідженнях Г. Ільяхінської, І. Зязюна, В. Кременя, О. Наїна, І. Підласого, А. Підласого, С. Подмазіна, О. Савченко, Н. Юсуфбекової, М. Ярмаченка та інших учених.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття. Незважаючи на наявність наукових праць із проблеми формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності, вона залишається нерозв'язаною. Особливої актуальності вирішення цього завдання набуває у світлі змін, які відбуваються сьогодні у початковій та загальноосвітній школі.

У зв'язку з вищезазначеним, метою нашої статті є теоретичний аналіз сутності та структури мотиваційного компонента готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності.

Проблема готовності до професійної діяльності стала об'єктом наукових досліджень декілька століть назад. В її розвитку виокремлюємо наступні етапи. На першому етапі (кінець XIX – початок XX століття), як зазначає В. Бочелюк [1, с. 180], готовність вивчалась з проникненням у психічні процеси людини. Саме в цей період склалося розуміння готовності як настанови. На другому етапі (середина XX століття) готовність розглядали як певний феномен стійкості людини до зовнішніх та внутрішніх впливів. А. Линенко [2, с. 126] пов'язує цей етап із науковими розробками у галузі теорії діяльності, коли готовність досліджували з точки зору емоційно-вольового та інтелектуального потенціалу особистості та її схильності до конкретного виду діяльності. На сучасному етапі (кінець XX – початок XXI століття) розвитку науки готовність до професійної діяльності вивчається у двох контекстах: функціональному й особистісному.

Готовність до педагогічної діяльності визначається сучасними вченими

як наявність у суб'єкта образу структури певної діяльності та постійної спрямованості свідомості на її виконання [3, с. 19]; як складне інтегральне професійно значуще нововведення, сутність якого становить взаємодія мотиваційно-орієнтаційного, змістово-операційного та оцінювально-рефлексивного компонентів [4, с. 52]; як фахова компетентність, яку характеризують сукупність взаємопов'язаних сутнісних орієнтацій, відповідних знань, вмінь та навичок [5].

Основну увагу в даній статті ми зосереджуємо на мотиваційному компоненті інноваційної діяльності, який розглядаємо у двох аспектах: оцінка місця професійної мотивації у загальній структурі мотивів та особистісне ставлення педагога до змін, його сприйнятливість до нововведень. Мотиваційний компонент має для суб'єкта діяльності особистісне значення, адже зміцнює зацікавленість цією діяльністю й перетворює задані зовнішні настанови на внутрішні потреби майбутнього вчителя [6, с. 183].

У межах констатувального експерименту, досліджуючи стан готовності педагогів до інноваційної діяльності, також було проведено опитування вчителів м. Мелітополя, Мелітопольського району та м. Рівне, Рівненського району щодо їхнього ставлення до педагогічних інновацій. В експерименті взяли участь 104 респонденти. Більшість вчителів (49,4%) вказали на той факт, що проблема впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес є на часі дуже актуальною; 31% – вважають її скоріш актуальною, ніж ні; 19,6% – байдуже ставляться до означеної проблеми. Щодо ініціатора впровадження педагогічних інновацій, то останнім, на думку 33,8% вчителів, повинна стати адміністрація школи, 31,2% – вчитель, 28,6% – місцевий (районний) відділ освіти, 4,2% та 2,2%, відповідно, батьки та учні. Наведені дані свідчать про те, що вчителі усвідомлюють потребу в оновленні навчально-виховного процесу в школі взагалі та підвищенні якості навчання зокрема, але, водночас, саме педагогічна діяльність вчителів є недостатньо зосередженою на проблемах упровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес [7, с. 103].

В результаті опитування вчителів було виявлено мотиви, які спонукають їх застосовувати нововведення. Так, 57,6% респондентів вважають такими тиск з боку адміністрації, 26,4% – упевнені в тому, що використання інновацій збільшить ефективність роботи, 12,5% – провідним мотивом назвали бажання самоствердитися, і лише 3,5% вчителів обрали матеріальну нагороду як мотив здійснення інноваційної діяльності. Проте на запитання „Чи є у Вас потреба у професійному самовдосконаленні?” більшість (89,2%) дали позитивну відповідь, 7,6% респондентів відповіли „скоріше так, ніж ні”, а 3,2% – дали негативну відповідь [7, с. 104].

І. Чорней вважає, що мотивація особистості педагога обумовлена його професійними інтересами, ціннісними орієнтаціями, ідеалами. Вона виявляється як у всій його професійній життєдіяльності, так і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття зовнішніх подій і логіку поведінки [8].

Мотиваційний компонент передбачає оволодіння цілісним змістом діяльності шляхом формування перспективних, внутрішньо вмотивованих ліній, дій, соціальних установок, інтересів, потреб, мотивів, які спонукають до сформованості готовності роботи в інформаційному середовищі майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Тобто мотив виступає спонукальною причиною, приводом до дії – формування готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до роботи в інформаційному середовищі.

Висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити висновок про те, що мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій, вказує на їх роль в розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти. Цей компонент виявляється як у всій професійній життєдіяльності педагога, так і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття зовнішніх подій і логіку поведінки, пробуджує у вчителів особистісно значиме ставлення до об'єкта і предмета професійної діяльності;

сприяє виробленню навичок аналізу та прагненню до активного вирішення нестандартних педагогічних ситуацій, інтересу до планування та освоєння інновацій; налаштовує на формування настрою і постійної орієнтації на інноваційну діяльність.

Література

1. Бочелюк В. Й. Психологічні засади готовності учасників освітньої діяльності до управління інноваційними процесами в школі: дис. ... доктора психолог. наук: 19.00.05 / В. Й. Бочелюк. – К. – 2004. – 433с.

2. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01; 13.00.04 / А. Ф. Линенко – К., 1996. – 403 с.

3. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В. А. Сластенин. – М. : Просвещение, 1976. – 158 с.

4. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. Г. Козлова. – К., 1999. – 235 с.

5. Кловак Г. Т. Генеза підготовки майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах України (к. ХІХ-ХХ ст.): автореф. дис.. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук / Г. Т. Кловак. – К., 2005. – 40 с.

6. Богданова І. М. Оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій / І. М. Богданова // Педагогіка і психологія. – 1997. – №4. – С. 174 – 184.

7. Гончарова О. А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності / О. А. Гончарова. – Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2008. – 221 с.

8. Чорней І. Д. Формування готовності студентів до інноваційної виховної діяльності з молодшими школярами у процесі педагогічної практики:

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 „Теорія і методика виховання” / І. Д. Чорней. – Київ, 2012. – 20 с.

Goncharova O. A.

Motivational Component of Future Teacher's Readiness for the Innovative Activity

The article deals with a theoretical analysis of the concept of future teacher's readiness for the innovative activity. It gives a detailed description of the motivational component of the above mentioned readiness, presents the views of contemporary domestic and foreign scholars to the problem of innovations in the educational process and creating an appropriate framework for training teachers to use innovations in professional activity. The article gives the authorial interpretation of the term of teacher's readiness for the innovation, which is reflected in his actions, focused on continuous improvement, optimization and updating professional activities through awareness of patterns and current trends in education, new technologies and effective methods of training and education, innovations in teaching activity. The article emphasizes the attitudes, interests, needs, motivations that contribute to the formation of future teacher's readiness for work in an innovative mode, analyzes the nature of ethics, professional and pedagogical ideals, beliefs, principles, beliefs, underlying values and professional orientation of future teacher, which initiate willingness to act in accordance with them. The paper presents the results of the experiment, which is aimed at the level of formation of the motivational component of modern student' readiness for innovation. It also provides the conclusions and outlines of future prospects of research.

Key words: innovation, readoness, future teacher, motivational component of the readiness for the innovations.

Відомості про автора

Гончарова Ольга Анатоліївна – заступник директора навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013 р.

Прийнято до друку 27.12.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Л. С. Журавльова